

קרוב טאלאס

↑ שולי עמק טאלאס.
בקרוב שנערך ביולי 751
בעמק התנגשו לגיונות
סיניים בכוחות בית
עבאס המוסלמים

יש חדש במערב

סוד ייצור הנייר נודע באזור שממערב לסין רק באמצע המאה ה־8 לספירה, בעקבות קרב גדול שנערך במרכז אסיה. הקרב נערך ביולי 751, ובמהלכו התנגשו לגיונות שושלת טאנג (Tang) הסינית, ובהם לגיונות של שכירי חרב קרלוקים (Karluk), בני שבטים תור־כיים, בכוחות בית עבאס המוסלמים, שהתאגדו עם כוחות מרכז־אסייתיים וכוחות מהממלכה הטיבטית. מקום הקרב לא ידוע במדויק, אבל הוא מזוהה עם העמק המכונה היום טאלאס (Talas), העובר לאורך הגבול שבין קזחסטן לקירגיזסטן. מטרת הקרב היתה לבסס את השליטה במרחב נהר סיר דריה (Syr Darya) הפורה, שלאורכו עברה דרך סחר ראשית שקישרה את סין עם מערב אסיה. בעיצומו של הקרב ערקו הקרלוקים, שעל פי כתבים סיניים היה מספרם כפול ממספר הלוחמים הסינים, מהצד הסיני לצד העבאסי, ותקפו את הסינים מאחור בעוד העבאסים תוקפים אותם מלפנים. בכתבים הסיניים מסופר כי מתוך 10,000 לוחמים בני גזע האן רק כ־2,000 נותרו חיים.

על פי המסורת, הן בסין והן בעולם המוסלמי המרכז־אסייתי, בעקבות הקרב נשבו כמה יצרני נייר סינים, וכך נודע סוד ייצור הנייר במרכז אסיה ובמסופוטמיה. אמנם הנייר עצמו היה מוכר במרכז אסיה מאות שנים קודם לכן (יש ממצאים של מכתבי סחר כתובים על נייר מהמאה ה־4), אבל אופן ייצורו נותר ככל הנראה בגדר סוד עד אז.

על פי המסורת, השבויים הסינים הקימו את בית המלאכה הראשון לנייר בסמרקנד (Samarkand). המדען וההוגה המרכז־אסייתי אל־בירוני, בן המאה ה־10, כתב כי בסמרקנד שוקלה שיטת ייצור הנייר על ידי הקמת טחנות נייר (מבטשות) שאפשרו ייצור נייר איכותי יותר מזה שיוצר בסין, ובכמויות גדולות הרבה יותר. הטחנות הופעלו בכוח המים: גלגל שהונע על ידי זרם מים היה מחובר לציר שעליו זיזים. עם כל סיבוב הרימו הזיזים פטישי עץ כבדים, ואלה כתשו ענפי עץ תות (ע"ע נייר, בעמוד 76). שיטה זו הוכיחה את עצמה והיתה יעילה ביותר, ולימים אומצה בסין. בשנת 794 החלו לייצר נייר בבגדד, בירת האימפריה העבאסית. מהמאה ה־9 ואילך רוב הספרים בעולם הערבי נכתבו על נייר, למעט ספרי דת חשובים שנכתבו על קלף.

כתב וצילם: יותם יעקבסון